

فهرست

پیشگفتار.....	۱۳
مقدمه.....	۱۷
۱. بیان مسئله و موضوع تحقیق.....	۱۷
۲. ساختار تحقیق.....	۱۹
بخش اول: کلیات و مبانی مقدماتی.....	۲۱
فصل اول: کلیات.....	۲۳
گفتار اول: تعاریف و قلمرو تحقیق.....	۲۵
الف) تعاریف و اصطلاحات.....	۲۵
۱. قانون و قانونگذاری.....	۲۵
۱-۱. معنای لغوی.....	۲۵
۱-۲. معنای اصطلاحی قانون در علم حقوق.....	۲۶
۲. شریعت.....	۲۹
۲-۱. معنای لغوی شریعت.....	۲۹
۲-۲. معنای شریعت در اصطلاح فقهاء و حقوق دانان (مجموعه احکام فقهی مصطلح).....	۳۰

۳-۲. معنای شریعت در اصطلاح قرآن و روایات اهل بیت (احکام و ارزش های عملی)	۳۲
۳. مقصود از شریعت و ارزش های اسلامی	۳۵
ب) قلمرو تحقیق	۳۷
گفتار دوم: پیشینه، فرضیه و منابع تحقیق	۴۱
الف) پیشینه تحقیق	۴۱
ب) فرضیه تحقیق	۴۴
ج) روش و منابع تحقیق	۴۵
فصل دوم: مسئله شناسی قانونگذاری اسلامی در جوامع امروز	۴۷
مقدمه: ضرورت ها و اهداف بحث	۴۹
گفتار اول: قانون و قانونگذاری از اعصار کهن تا سده های اخیر	۵۱
الف) تدوین مجموعه های قانونی و اندیشه قانون طبیعت (شرق و غرب و تمدن های بزرگ جهان)	۵۱
۱. تدوین مجموعه های قانونی اولیه	۵۱
۲. اندیشه قانون طبیعت	۵۳
ب) تدوین قوانین کلیسایی و تفسیر الهی از قانون طبیعی (جوامع غربی قرون وسطی)	۵۶
۱. تدوین قوانین کلیسایی	۵۶
۲. رویکردهای الهی در تفسیر قانون طبیعی	۵۷
ج) فقه و اجتهاد، بدیل قانون و قانونگذاری (جوامع اسلامی تا دو سده اخیر)	۵۹
۱. ظهور اسلام و اجتهاد	۵۹
۲. تدوین فقه و مرجعیت دکترین فقهاء	۶۰
۳. سه فراز در تاریخ فقه و اجتهاد اسلامی	۶۲
جمع بندی گفتار اول	۶۵
گفتار دوم: تحول جایگاه و مؤلفه های قانون و قانونگذاری در سده های اخیر غرب	۶۷
الف) رنسانس و آغاز جدایی حقوق از دین و اخلاق (چرخش از تفسیر الهی قوانین طبیعی به تفسیر سکولار با عقلانیت غیرقدسی)	۶۷
ب) طرح حقوق فطری و حکومت مشروطه (عبور از قانون طبیعی و نظام های غیرمشروطه در	

۷۰.....	سده های ۱۷ و ۱۸)
۷۳	ج) تحقیق‌گرایی و رشد قانونگذاری در مدیریت توسعه اجتماعی (سده های ۱۹ و ۲۰ میلادی)
۷۹.....	جمع‌بندی گفتار دوم
۸۱.....	گفتار سوم: جهان اسلام و چالش‌های قانونگذاری در دنیای متجدد
۸۱.....	الف) قوانین و قانونگذاری جدید دو چالش عینی
۸۱.....	۱. تدوین مجموعه‌های قانونی متأثر از قوانین دنیای متجدد
۸۴.....	۲. تأسیس حکومت‌های مشروطه و نظام قانونگذاری جدید
۸۵.....	ب) چالش‌های تئوریک در قانونگذاری اسلامی
۸۵.....	۱. قانونگذاری اسلامی و تکوین نظریه‌های نوین اجتهاد و فهم شریعت
۸۶.....	۲. تحلیل چالش و مسائل اصلی در قانونگذاری اسلامی
۸۹.....	جمع‌بندی فصل دوم
	فصل سوم: معناشناسی ثبات و جامعیت شریعت خاتم (احکام شرعی و ارزش‌های
۹۱.....	اسلامی)
۹۳.....	مقدمه: ضرورت‌ها و اهداف بحث
۹۵.....	گفتار اول: معناشناسی ثبات شریعت (مجموعه آموزه‌های عملی اسلام)
۹۵.....	الف) خاتمیت و مسئله ثبات شریعت
۹۶.....	ب) تغییر موضوعات و ثبات شریعت
۱۰۱.....	گفتار دوم: معناشناسی جامعیت شریعت (مجموعه آموزه‌های عملی اسلام)
۱۰۱.....	الف) کمال دین و جامعیت شریعت (مقام ثبوت)
۱۰۶.....	ب) اجتهاد و تکامل فهم شریعت نسبت به موضوعات جدید (جامعیت در مقام اثبات، رویکردها و راهبردها)
۱۰۸.....	۱. رویکردهای سه‌گانه در اجتهاد
۱۱۱.....	۲. راهبردهای اجتهادی در پاسخ به نیازهای زمان
۱۱۵.....	فصل چهارم: جایگاه‌شناسی دولت و حکومت در اسلام
۱۱۷.....	مقدمه: ضرورت‌ها و اهداف بحث

- گفتار اول: جهان امروز و رویکردهای عمده در تحلیل جایگاه دولت و حکومت ۱۱۹
- الف) محوریت حق آزادی افراد در تحلیل ضرورت و جایگاه دولت و حکومت ۱۲۰
- ب) محوریت تأمین مصالح واقعی جامعه در تحلیل ضرورت و جایگاه دولت و حکومت ... ۱۲۲
- ج) جمع بندی گفتار اول ۱۲۳
- گفتار دوم: حکومت اسلامی و مسئولیت ولایت در جامعه انسانی ۱۲۷
- الف) رویکرد اسلام در ترسیم جایگاه دولت و حکومت ۱۲۷
- ب) حکومت اسلامی و تئوری ولایت در اقامه شریعت ۱۳۰
- ج) جمع بندی گفتار دوم ۱۳۳
- بخش دوم: مباحث اصلی ۱۳۵
- فصل پنجم: تحلیل ارتباط شریعت و ارزش های اسلامی با قانون و قانونگذاری ۱۳۷
- مقدمه: ضرورت ها و اهداف بحث ۱۳۹
- گفتار اول: مروری بر دیدگاه ها (در نسبت فقه و شریعت با حقوق، قوانین و قانونگذاری) ۱۴۱
- الف) دیدگاه های مخالف رابطه شریعت با قانونگذاری ۱۴۲
۱. نفی شریعت و کفایت عقلانیت عرفی در قانونگذاری ۱۴۲
۲. کفایت فقه و شریعت اسلامی و نفی مشروعیت قانونگذاری مردم ۱۴۵
- ب) دیدگاه های موافق رابطه شریعت با قانونگذاری ۱۴۸
۱. تقنین فقه در کنار تقنین عرفی ۱۴۹
۲. تقنین مبتنی بر مقاصد شریعت، مصلحت و ضرورت های عرفی ۱۵۱
۳. اندیشه ثابت و متغیر و تقنین در محدوده فراغ (مباحثات) و مالا نص فیه ۱۵۴
۴. مرجعیت شریعت و قانونگذاری اجرائی در محدوده ولایت (مبتنی بر مصلحت) ۱۵۷
- ج) جمع بندی گفتار اول ۱۶۷
- گفتار دوم: بیان مختار در تحلیل رابطه شریعت و ارزش های اسلامی با قانون و قانونگذاری ۱۶۹
- الف) رابطه ماهیت و مبنای قانون و قانونگذاری با شریعت و ارزش های اسلامی ۱۷۰
۱. قانون و شریعت ۱۷۰
۲. قانونگذاری و اجتهاد ۱۷۶

- ب) رابطه اهداف و کارکردهای قانون و قانونگذاری با شریعت و ارزش های اسلامی ۱۷۷
- ج) رابطه محتوا و منابع قانون و قانونگذاری با شریعت و ارزش های اسلامی ۱۸۱
- د) جمع بندی گفتار دوم ۱۸۷
- فصل ششم: تبیین معنا، فرایندها و الزامات قانونگذاری مطلوب اسلامی ... ۱۸۹**
- مقدمه: ضرورت ها و اهداف بحث ۱۹۱
- گفتار اول: فرایند قانونگذاری و معانی قانونگذاری اسلامی ۱۹۳
- الف) فرایند کلی و مراحل عمومی قانونگذاری ۱۹۳
۱. تعیین موضوع (مسئله یابی و موضوع سازی) ۱۹۵
۲. تحقیق موضوع و گردآوری اطلاعات ۱۹۶
۳. تدبیر موضوع و تدوین قوانین و مقررات ۱۹۷
۴. تصویب قوانین و مقررات ۱۹۸
۵. تکثیر و ابلاغ قوانین و مقررات ۱۹۸
۶. تفسیر قوانین و مقررات ۱۹۸
۷. تصحیح یا ابطال قوانین و مقررات ۱۹۹
- ب. معنا و سطوح قانونگذاری اسلامی ۱۹۹
۱. تقنین فقه موجود (بعض احکام الزامی شرعی) ۲۰۰
۲. تقنین با نظارت فقه موجود (احکام الزامی شرعی) ۲۰۰
۳. تقنین مبتنی بر فقه مطلوب (کلیه احکام و ارزش های شریعت اسلام) ۲۰۱
- گفتار دوم: فرایندهای مورد نیاز در قانونگذاری مطلوب اسلامی ۲۰۵
- الف) فرایندهای راهبردی ۲۰۶
۱. فرایند تأثیرگذاری شریعت بر تعیین موضوعات تقنین ۲۰۶
۲. فرایند تأثیرگذاری شریعت بر تحقیق موضوعات تقنین ۲۰۹
۳. فرایند تأثیرگذاری شریعت بر تدبیر و تدوین قوانین و مقررات ۲۱۲
- ب) فرایندهای ناظر پسینی ۲۱۴
۱. فرایند تأثیر شریعت بر تصویب قوانین و مقررات ۲۱۵

۲۱۶.....	۲. فرایند تأثیر شریعت بر تفسیر قوانین و مقررات
۲۱۷.....	۳. فرایند تأثیر شریعت بر تصحیح یا ابطال قوانین و مقررات
۲۱۹.....	گفتار سوم: کاستی‌ها و الزامات قانونگذاری مطلوب در نظام جمهوری اسلامی ایران
۲۲۰.....	الف) الزامات ساختاری
۲۲۰.....	۱. ایجاد ساختارهای راهبری شریعت در تقنین
۲۲۱.....	۲. توسعه ساختارهای مرجع در تأیید و تفسیر قوانین و مقررات
۲۲۲.....	۳. توسعه ساختارهای ارزیابی و اثرسنجی عینی
۲۲۳.....	ب) الزامات علمی
۲۲۳.....	۱. توسعه تفقه و فهم جامع و نظام‌مند آموزه‌های عملی اسلام
۲۲۵.....	۲. تقویت نگرش ابزاری و تکاملی به قانون
۲۲۷.....	۳. تحول علمی در شناخت موضوعات عینی
۲۲۹.....	چکیده
۲۳۳.....	منابع و مآخذ